

Capitolul I. Patrimoniul.

Noțiune. Caractere juridice. Funcții

Secțiunea 1. Noțiunea de patrimoniu

1. Precizări preliminare. Parte integrantă a științei dreptului, *știința dreptului civil* operează cu noțiuni din care ea însăși este constituită. Analiza lor permite cunoașterea și dezvoltarea acestei importante ramuri a *sistemului român de drept* care este *dreptul civil*. Una dintre aceste noțiuni este și aceea de *patrimoniu*.

În dreptul civil, noțiunea de patrimoniu are un sens *tehnic* și *precis*, sens pe care ne propunem a-l determina în cele ce urmează. Dar, așa cum se întâmplă adeseori, suntem în prezența unei noțiuni care, cu înțelesuri specifice, este întâlnită și în alte ramuri ale dreptului. Bunăoară, în *dreptul internațional public* se vorbește despre *patrimoniul comun al umanității*, ce are ca obiect marea liberă, precum și resursele minerale, solide, lichide ori gazoase *in situ*, care se găsesc pe fundul mărilor sau în subsolul acestora, inclusiv nodulii polimetaliți^[1]. Este evident că noțiunea de patrimoniu astfel folosită are în vedere *totalitatea* acestor resurse și marea liberă, ele aparținând întregii umanități.

În legislația noastră de drept civil s-au făcut și se fac adeseori referiri la noțiunea de patrimoniu. Deși vom reveni imediat asupra acestei probleme, trebuie să evidențiem că, potrivit art. 31 alin. (1) NCC, situat în materia persoanelor, *orice persoană fizică sau juridică este titulara unui patrimoniu, ce include toate drepturile și datorii ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia*.

De asemenea, noțiunea de patrimoniu este utilizată în diverse acte normative speciale, prin care se determină *regimul juridic al unor anumite categorii de bunuri*, adoptate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil^[2]. Astfel, art. 1 alin. (2) din

---

^[1] A se vedea art. 116 și urm. din Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării din 10 decembrie 1982, cunoscută sub denumirea de Convenția de la Montego Bay; această convenție a fost ratificată de România prin Legea nr. 110 din 10 octombrie 1996 (M. Of. nr. 300 din 21 noiembrie 1996); cu privire la noțiunea de patrimoniu comun al umanității, a se vedea J. COMBACAN, S. SUR, *Droit international public*, 8e éd., Montchrestien, Paris, 2008, p. 410-411.

^[2] După cum se știe, noul Cod civil al României, respectiv Legea nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009, modificată prin Legea nr. 71 din 3 iunie 2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011), rectificată în M. Of. nr. 427 din 17 iunie 2011 și în M. Of. nr. 489 din 8 iulie 2011 și republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011. Ulterior republicării, noul Cod civil a fost modificat prin Legea nr. 60 din 10 aprilie 2012 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 255 din 17 aprilie 2012), rectificat în M. Of. nr. 246 din 29 aprilie 2013 și modificat prin Legea nr. 138 din 15 octombrie 2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă,

Legea nr. 182 din 20 octombrie 2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată^[1], dispune că *ansamblul* bunurilor ce reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție, precum și toate elementele rezultate din interacțiunea, de-a lungul timpului, între factorii umani și cei naturali, bunuri identificate ca atare, constituie *patrimoniul cultural național*, indiferent de regimul de proprietate asupra acestor bunuri.

Tot astfel, Legea muzeelor și colecțiilor publice nr. 311 din 23 iulie 2003, republicată^[2], prevede că *patrimoniul muzeal* este alcătuit din totalitatea bunurilor, drepturilor și obligațiilor cu caracter patrimonial ale unui muzeu sau, după caz, ale colecțiilor publice, bunuri ce se pot afla în proprietate publică sau în proprietate privată [art. 8 alin. (1)]. Mai mult, art. 2 lit. b) din această din urmă lege dispune că ansamblul de bunuri culturale și naturale, constituit în mod sistematic și coerent de către persoane fizice sau juridice de drept public ori de drept privat, alcătuiește o *colecție*; în măsura în care colecțiile sunt accesibile publicului și specialiștilor, *indiferent de titularul dreptului de proprietate*, și reunesc bunuri semnificative prin valoarea lor artistică, documentară, istorică, științifică, culturală și memorialistică, acestea sunt *publice*. De asemenea, colecțiile de astfel de bunuri aflate în proprietatea privată a persoanelor fizice sau a persoanelor juridice de drept privat sunt *colecții private*, ce pot fi accesibile publicului și specialiștilor *numai cu acordul deținătorilor acestora* (art. 3 din Legea nr. 311/2003, republicată).

Fără a face referire la o anumită ramură de drept, uneori, în legislația noastră o grupare de bunuri, de valori care au aceeași natură sau același regim juridic poate fi desemnată prin noțiunea de *fond*. Astfel, art. 1 din Legea nr. 18 din 19 februarie 1991 a fondului funciar, republicată^[3], cu modificările ulterioare, dispune că *terenurile de orice fel*, indiferent de destinație, de titlul pe baza căruia sunt deținute sau de domeniul public ori privat din care fac parte, *constituie fondul funciar al României*.

Sau, potrivit art. 1 din Legea nr. 46 din 19 martie 2008 – Codul silvic^[4], totalitatea pădurilor, terenurilor destinate împăduririlor, a celor care servesc nevoilor de cultură, producție sau administrație silvică, a iazurilor, a albiilor pâraielor, a altor terenuri cu destinație forestieră și neproductive, cuprinse în amenajamente silvice la data de 1 ianuarie 1990 sau incluse în acestea ulterior, în condițiile legii, constituie, indiferent de natura dreptului de proprietate, *fondul forestier național*, care, potrivit art. 3 din același cod, este, după caz, proprietate publică sau privată și reprezintă *un bun de interes național*.

Alteori, o grupare de bunuri care au aceeași natură sau același regim juridic poate fi desemnată prin noțiunea de *domeniu*. Spre exemplu, art. 4 din Legea fondului funciar prevede că terenurile pot face obiect al dreptului de proprietate privată sau al altor drepturi reale ce au ca titulari persoane fizice sau juridice ori pot aparține *domeniului public* sau *domeniului privat*. Domeniul public poate fi *de interes național*, caz în care *proprietatea asupra sa*, în regim de drept public, *aparține sta-*

---

precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe (M. Of. nr. 753 din 16 octombrie 2014).

[1] M. Of. nr. 259 din 9 aprilie 2014.

[2] M. Of. nr. 207 din 24 martie 2014.

[3] M. Of. nr. 1 din 5 ianuarie 1998.

[4] M. Of. nr. 238 din 27 martie 2008.

tului, sau de interes local, caz în care proprietatea, de asemenea în regim de drept public, aparține comunelor, orașelor, municipiilor sau județelor.

Din punctul de vedere al regimului juridic, terenurile din domeniul public sunt scoase din circuitul civil, dacă prin lege nu se prevede altfel, iar dreptul de proprietate asupra lor este imprescriptibil [art. 5 alin. (2) din Legea nr. 18/1991]. Dimpotrivă, terenurile din domeniul privat al statului sunt supuse dispozițiilor de drept comun, dacă prin lege nu se prevede altfel (art. 6 din Legea nr. 18/1991, republicată).

Așadar, *patrimoniul, colecție, fond, domeniu* sunt noțiuni care, în mod evident, evocă un ansamblu, o totalitate de bunuri. Totuși, pe noi ne interesează noțiunea de *patrimoniul*. Care este punctul de plecare pentru a o putea defini astfel cum este ea specifică științei dreptului civil?

Răspunsul la această întrebare a fost dat de o manieră limpede și precisă – așa cum îi este întreaga operă științifică – de profesorul nostru și al atâtor generații de studenți Constantin Stătescu, cel care a ilustrat ani în șir cursurile de drept civil la Facultatea de Drept a Universității din București. Continuând opera marilor săi înaintași – între care îi amintim aici pe profesorii Tr. Ionașcu, N. Rărincescu și M. Eliescu –, profesorul Stătescu a insuflat pasiunea și exigențele școlii de drept civil de la facultatea noastră și celor care fac parte în prezent din elita cercetării juridice românești în materie. Nu putem decât să salutăm cu imensă satisfacție cel puțin două depline reușite recente: impresionantul tratat de drept civil privind drepturile reale, precum și cartea din 2009 (actualizată în 2013) consacrată aceleiași materii ale profesorului Valeriu Stoica^[1] și cursul universitar în materie, în mai multe ediții, al profesorului Eugen Chelaru de la Universitatea din Pitești^[2].

În concepția profesorului Stătescu, știința dreptului civil are ca obiect, în ultimă analiză, *cercetarea raportului juridic civil* ca relație socială reglementată de norma juridică civilă, privit în elementele sale structurale: *subiecte, conținut, obiect*^[3]. Conținutul raportului juridic civil este dat de *drepturile subiective și obligațiile corelative* care aparțin subiecților raportului juridic civil. Se știe că drepturile subiective și obligațiile corelative pot fi *patrimoniale, adică au un conținut economic, și personal-nepatrimoniale, care nu au un asemenea conținut*.

În principiu, drepturile personal-nepatrimoniale privesc subiectele raportului juridic civil și, de aceea, sunt cercetate legate de acestea, fără a fi însă astfel epuizate. Bunăoară, unele dintre drepturile personal-nepatrimoniale sunt avute în vedere și în cadrul altor ramuri ale dreptului privat, cum ar fi *dreptul familiei* sau *drepturile de creație intelectuală*.

Pentru definirea noțiunii de patrimoniu este evident că ne interesează *numai drepturile și obligațiile subiective care au o valoare economică, adică cele patrimoniale*. Cercetarea drepturilor subiective patrimoniale și a obligațiilor corelative poate

---

^[1] A se vedea V. STOICA, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. I, 2004, vol. II, 2006, Ed. Humanitas, București; V. STOICA, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. C.H. Beck, București, 2009; V. STOICA, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013.

^[2] A se vedea E. CHELARU, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2009 și ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013.

^[3] A se vedea C. STĂTESCU, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970.

fi făcută însă în două moduri^[1]. Ele pot fi cercetate *separat*, unul câte unul, ca aparținând unui anumit subiect de drept, deci unui anumit titular. Ele pot fi *drepturi reale* sau *drepturi de creață*. Dar pot fi cercetate și ca un *ansamblu*, ca o *universalitate juridică* ce aparține unui subiect de drept, fără a mai avea în vedere identitatea fiecărui drept sau a fiecărei obligații în parte, conștienți fiind că *ansamblul* este alcătuit din acestea.

Printr-o asemenea încercare de reunire a tuturor drepturilor subiective cu conținut economic și a obligațiilor corelative ajungem la o noțiune care realizează sinteza lor, adică la *noțiunea de patrimoniu*.

2. Noțiunea de patrimoniu în legislația civilă. În legislația civilă română nu a existat și nu există o definiție a noțiunii de patrimoniu. Redactorii Codului civil român de la 1864, în prezent abrogat^[2], după modelul celui francez de la 1804, i-au acordat puțină importanță. Nu este mai puțin adevărat că această noțiune nu îi era străină fostului Cod civil, care făcea referiri la ea *implicit* sau *explicit*.

Cea mai generală referire la noțiunea de patrimoniu – de o manieră *implicită* – era făcută în art. 1718 fostul C. civ., potrivit cu care „oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare”^[3]. Trimiterea pe care o făcea vechiul Cod civil la toate bunurile ce aparțin debitorului, „prezente și viitoare”, cu care acesta garanta îndeplinirea obligațiilor asumate față de creditorul său, avea în vedere *totalitatea bunurilor* acestuia, *universalitatea lor*, privită ca atare. Fostul Cod civil se referea *explicit* la această noțiune atunci când reglementa așa-numita *separație de patrimonii*. Potrivit art. 781 fostul C. civ., creditorii unei persoane care a decedat puteau cere „*separația patrimoniului defunctului de acela al eredelu*”, cu scopul de a nu se produce confuziunea – în sensul de reunire – între patrimoniul pe care l-a lăsat persoana decedată și patrimoniul propriu al moștenitorului ei. Procedând astfel, adică separând – în mâinile succesoriului – patrimoniul acestuia de cel al defunctului, creditorii succesoriului urmăreau să se asigure că se vor putea îndeplini din bunurile care au aparținut defunctului, fără a fi în concurență cu propriii creditori ai moștenitorului. Dacă nu ar proceda astfel, adică dacă nu ar provoca – repetăm: în mâinile succesoriului – *separația de patrimonii*, cele două mase patrimoniale având ca unic titular pe moștenitor – cea moștenită și cea proprie – s-ar uni, și-ar pierde identitatea, cu consecința pentru creditorii succesoriului că vor veni în concurs cu creditorii proprii ai moștenitorului.

În fostul Cod civil, noțiunea de „separație de patrimonii” mai era întâlnită în art. 784 și în art. 1743 din materia privilegiilor^[4].

[1] A se vedea TR. IONAȘCU, S. BRĂDEANU, *Drepturile reale principale în Republica Socialistă România*, Ed. Academiei, București, 1978, p. 13.

[2] La data intrării în vigoare a noului Cod civil – 1 octombrie 2011 –, prin dispozițiile art. 230 din Legea nr. 71 din 3 iunie 2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a fost abrogat Codul civil din anul 1864 (cu excepția art. 1169-1174 și art. 1176-1206, care au fost abrogate la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă – 15 februarie 2013).

[3] O dispoziție asemănătoare se regăsește în art. 2324 alin. (1) NCC.

[4] Este de reținut că noul Cod civil nu mai reglementează *separația de patrimonii*. Însă, potrivit art. 1107 NCC, creditorii unui succesibil pot accepta moștenirea acestuia, pe calea

Mult mai numeroase sunt referirile la noțiunea de patrimoniu în sensul ei tehnic de drept civil în legislația civilă adoptată în țara noastră după anul 1950, în special cea din ultimii ani, prin care au fost reglementate organizarea și funcționarea societăților comerciale^[1], societăților cooperative, ale unor categorii de subiecte de drept public, cum sunt unitățile administrativ-teritoriale, ori de drept privat, precum asociațiile cu scop lucrativ și fundațiile, ale organizațiilor profesionale ale profesiilor liberale autorizate, precum avocații, medicii, arhitecții, executorii judecătorești, notarii publici etc., în reglementările aplicabile regimului juridic al persoanelor fizice autorizate să desfășoare activități economice, precum și cel al agenților economici, întreprinderi individuale și de familie. Nu vom insista asupra acestor reglementări, ele pot fi consultate cu ușurință în diverse moduri.

În chip firesc, pe baza dezvoltărilor din literatura juridică, în special cea din a doua jumătate a secolului trecut și din primele două decenii ale acestuia, precum și prin luarea în considerare a normelor în materie din diverse acte normative ale legislației noastre civile, chiar fără a fi definită ca atare, *noțiunea de patrimoniu* este mult mai „prezentă” în dispozițiile noului Cod civil român. Astfel, Titlul I consacrat unor dispoziții generale din Cartea I ce reglementează materia *persoanelor* cuprinde trei articole – art. 31-33 – extrem de importante, de natură a contura atât *conținutul* noțiunii de patrimoniu, cât și, așa cum vom arăta mai departe, *caracterele sale juridice*.

După ce în primul alineat al art. 31 NCC se arată că orice persoană fizică sau juridică este titulară a unui patrimoniu care cuprinde toate drepturile și toate datoriile acesteia evaluabile în bani, alin. (2) al aceluiași text dispune că patrimoniu unei persoane *poate face obiectul unei diviziuni sau unei afectțiuni numai în cazurile și în condițiile prevăzute de lege*. Articolul 31 alin. (3) NCC enumeră ca fiind patrimoniile de afectățiune *masele patrimoniale fiduciare* constituite potrivit dispozițiilor Titlului IV din Cartea a III-a a noului Cod civil, *patrimoniile afectate exercitării unei profesii autorizate*, precum și *alte patrimoniile determinate potrivit legii ca având același caracter*. Pe lângă fiducie, noțiunea de patrimoniu este evocată și în alte texte ale noului Cod civil român. Astfel, art. 214 alin. (1) NCC dispune că membrii organelor care asigură administrarea unei persoane juridice au obligația să asigure și să mențină *separația între patrimoniul acesteia și propriul lor patrimoniu*; suntem în prezența unei *separații de patrimoniile*, de natură să împiedice *confuzia* între patrimoniul persoanei juridice și cel al persoanelor fizice care, potrivit statutului ori actului de înființare a persoanei juridice, au calitatea de membri ai organelor de

---

acțiunii oblice, în limita îndestulării creanței lor. De asemenea, potrivit art. 1156 NCC, înainte de partajul succesoral, creditorii personali ai unui moștenitor nu pot urmări partea acestuia din bunurile moștenirii, dar pot cere partajul în numele debitorului lor moștenitor, pot pretinde a fi prezenți la partajul prin bună învoială, după cum pot interveni în procesul de partaj.

^[1] Potrivit art. art. 77 din Legea nr. 76 din 24 mai 2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012), „Ori de câte ori prin legi și prin alte acte normative se face trimitere la Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale ori la «societatea comercială/societățile comerciale», după caz, trimiterea se consideră a fi făcută la Legea societăților nr. 31/1990 ori, după caz, la «societatea/societățile reglementată/reglementate de Legea nr. 31/1990, republicată, cu modificările și completările ulterioare»”. Precizăm că Legea nr. 76/2012 a intrat în vigoare la data de 15 februarie 2013, odată cu intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă (Legea nr. 134/2010, republicată în M. Of. nr. 545 din 3 august 2012).

administrare a activității acesteia. Urmare a existenței acestei separații de patrimonii, creditorii personali ai administratorilor nu vor putea urmări bunurile din patrimoniul persoanei juridice a căror administrare o asigură, după cum, în principiu, creditorii persoanei juridice nu vor putea urmări bunurile din patrimoniul propriu al administratorului ei^[1].

De asemenea, noțiunea de patrimoniu apare și în alte texte ale noului Cod civil român, precum art. 1114 alin. (2), care dispune că moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii *numai cu bunurile din patrimoniul succesoral*, proporțional cu cota fiecăruia; art. 1624, potrivit căruia în cadrul aceleiași raport obligațional nu poate opera *confuziunea* între calitatea de creditor și cea de debitor, atunci când creanța și datoria *se găsesc în același patrimoniu, dar în mase de bunuri diferite*; art. 1920, care prevede că, în executarea obligațiilor față de creditorii societății, fiecare asociat răspunde cu propriile sale bunuri proporțional cu aportul său la *patrimoniul social*, numai în cazurile în care creditorul social nu a putut fi îndestulat din bunurile comune ale asociațiilor; art. 792 din materia administrării bunurilor altuia, potrivit cu care are această calitate persoana împuternicită prin legat ori prin convenție cu administrarea unuia sau mai multor bunuri, a unei *mase patrimoniale* ori a unui *patrimoniu* ce nu îi aparține. În mod implicit, preluând dispoziția care era cuprinsă în art. 1718 fostul C. civ. român, în prezent abrogat, noțiunea de patrimoniu este evocată și de art. 2324 alin. (1) NCC, potrivit cu care cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare, acestea servind drept garanție comună a creditorilor săi, constituind, așadar, ceea ce se denumește a fi *gajul general al creditorilor chirografari*.

3. Definiția patrimoniului^[2]. În fostul Cod civil român de la 1864 nu a existat o definiție a noțiunii de patrimoniu. Ea nu se regăsește nici în reglementările cuprinse în noul Cod civil^[3]. Simpla evocare a unor mențiuni din legislația noastră civilă în vigoare privitoare la noțiunea de patrimoniu ne conduce în chip netăgăduit la ideea că acesta presupune, *prin el însuși*, o însumare de drepturi și obligații cu conținut economic ce aparțin unui subiect de drept, persoană fizică sau juridică. Cum s-a spus, patrimoniul „nu mai presupune luarea în considerare a drepturilor și obligațiilor concrete pe care subiectul de drept le are la un moment dat, ci ansamblul acestor drepturi și obligații, privite fără luarea în considerare a individualității lor”^[4]. El este asemănător unui „adevărat recipient, al cărui conținut poate fi supus unei

---

^[1] Efectele acestei separații de patrimonii sunt asemănătoare cu cele pe care le produce aceeași separație reglementată de art. 781 vechiul C. civ., care împiedica a se produce confuzia între patrimoniul lui *de cuius* și cel al moștenitorilor săi, în beneficiul creditorilor personali ai acestora.

^[2] A se vedea și I. LULĂ, *Unele probleme privind noțiunea de patrimoniu*, în *Dreptul nr. 1/1998*, p. 13 și urm.; a se vedea, de asemenea, O. UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Tratat de drept civil. Bunurile. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 1-4; I. SFERDIAN, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 5 și urm.

^[3] În sens contrar, a se vedea D. CIGAN, M. EFTIMIE, în *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență. Vol. I. Art. 1-952*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 60-61; în realitate, art. 31 NCC *nu definește* patrimoniul, ci îi determină conținutul.

^[4] C. STĂTESCU, *op. cit.*, p. 484.

permanente fluctuații, fără ca existența recipientului să fie afectată^[1]. Așa fiind, putem defini patrimoniul ca fiind *totalitatea drepturilor și obligațiilor cu valoare economică ce aparțin unui subiect de drept*^[2].

Nu este singura definiție care s-a dat patrimoniului. Astfel, profesorii Tr. Ionașcu și S. Brădeanu l-au definit ca „totalitatea drepturilor și obligațiilor având valoare economică, a bunurilor la care se referă aceste drepturi, aparținând unei persoane, ale cărei nevoi sau sarcini este destinat să le satisfacă”^[3].

Menționăm că, în concepția profesorului Stoica, cu referire la doctrina franceză mai veche, în noțiunea de patrimoniu ar intra *numai* drepturile și obligațiile cu conținut economic ca bunuri corporale. În acest sens, el susține că „patrimoniul este o noțiune juridică, deci o realitate intelectuală. Ca urmare, el poate fi format tot din elemente intelectuale, adică din drepturi și obligații patrimoniale, respectiv bunuri corporale, iar nu din bunurile materiale corporale”^[4]. Este însă de observat că în dreptul nostru civil drepturile patrimoniale sunt considerate ca fiind *bunuri*. În definiție, toate drepturile și obligațiile cu caracter economic se referă la bunuri corporale sau corporale ori sunt *ele însele* bunuri. De aceea, se poate lesne renunța la menționarea lor în definiția patrimoniului.

4. Clasificarea elementelor patrimoniului. Cu privire la această problemă, este de reținut, mai întâi, că, dacă patrimoniul cuprinde drepturile și obligațiile cu conținut economic ce aparțin unei persoane, deci care pot fi exprimate în bani, aceasta înseamnă automat *înlăturarea din cuprinsul lui a drepturilor personal-nepatrimoniale*, cum ar fi dreptul la nume, dreptul la onoare, dreptul la reputație etc. Împrejurarea că atingerea adusă unui asemenea drept s-ar putea concretiza într-o *creanță în despăgubiri*, adică într-un element activ al patrimoniului, nu este de natură să pună în discuție această înlăturare. Spre exemplu, atingerea adusă dreptului la onoare al unei persoane prin afirmații calomnioase despre acea persoană poate conduce la obligarea celui care le-a făcut la plata, către cel al cărui drept subiectiv personal-nepatrimonial a fost atins, a unei despăgubiri. În patrimoniul acestei persoane vom găsi dreptul de creanță împotriva autorului faptei ilicite, în cuantumul stabilit de instanță sau de părți. Dar o asemenea creanță apare ca urmare a atingerii dreptului personal-nepatrimonial care, *în această calitate, rămâne întotdeauna în afara patrimoniului*, așa cum este cazul tuturor drepturilor subiective ce aparțin acestei categorii.

În al doilea rând, când vorbim despre clasificarea elementelor patrimoniului, nu avem încă în vedere nici cunoscuta clasificare a drepturilor subiective patrimoniale în *drepturi reale și drepturi de creanță*, deși este evident că acestea dau conținutul patrimoniului.

În sfârșit, spre deosebire de alți autori^[5], nu avem în vedere nici clasificarea bunurilor care, după părerea noastră, constituie materie de cercetare pentru teoria

---

[1] *Ibidem*.

[2] A se vedea și C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All Beck, București, 1996, p. 522; E. CHELARU, *op. cit.*, p. 6.

[3] TR. IONAȘCU, S. BRĂDEANU, *op. cit.*, p. 13.

[4] A se vedea V. STOICA, *op. cit.*, p. 13.

[5] În acest sens, a se vedea O. UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Drept civil. Drepturile reale*, ed. a 3-a revăzută și adăugită, Ed. Rosetti, București, 2005, p. 51 și urm.; de asemenea, a

raportului juridic civil și are a fi analizată la obiectul acestuia atunci când se vorbește despre *obiectul derivat* al raportului juridic civil^[1].

Dacă drepturile și obligațiile cu conținut economic își pierd identitatea, „se tolesc” în cadrul patrimoniului, nu mai puțin drepturile alcătuiesc ceea ce denumim *activul patrimonial*, iar obligațiile *pasivul* acestuia. Deci cuprinsul patrimoniului, ca expresie contabilă, este dat de *un activ și pasivul corespunzător*^[2].

Activul patrimonial cuprinde toate drepturile subiective ce au valoare economică, deci exprimabile în bani. Astfel, poate fi vorba despre: dreptul de proprietate asupra anumitor bunuri, dreptul de suprafață asupra unui teren, dreptul de uzufruct asupra unor bunuri, acestea ca *drepturi reale*; dreptul de a se restitui suma împrumutată, dreptul de a folosi bunul împrumutat de cineva, dreptul de a primi prețul asupra lucrului vândut cuiva, dreptul de a utiliza energia electrică în urma încheierii unui contract de furnizare a acesteia etc., ca *drepturi de creață* sau *drepturi personale*.

La rândul său, activul, din punct de vedere *economic*, poate fi împărțit în *capital și venituri*^[3]. *Capitalul* reprezintă expresia valorică a unor bunuri ce fac parte din patrimoniul unei persoane. El poate fi *productiv*, adică producător de venituri – un imobil care a fost închiriat și *produce chirii*, un număr de acțiuni reprezentând participarea la constituirea capitalului social al unei societăți și care vor *produce dividende*, un număr de obligațiuni cumpărate de la o societate care le-a emis și care vor *produce dobândă*, o sumă de bani împrumutată unei anumite persoane și care și ea va produce dobândă –, sau *neproduktiv*, cum ar fi o bibliotecă de cărți, un imobil locuit de proprietar etc. Nimic nu împiedică titularul să schimbe natura acestui capital și să îl facă din productiv neproduktiv sau din neproduktiv productiv. Spre exemplu, la expirarea contractului de închiriere, proprietarul nu mai închiriază imobilul sau, invers, se hotărăște să închirieze o parte din imobil pe care el însuși o locuiește.

La rândul lor, *veniturile* reprezintă resurse periodice care sunt realizate de o anumită persoană și care fac să intre în patrimoniul acesteia valori apreciabile în bani^[4]. Veniturile pot avea origine diversă. De regulă, ele constau în sume de bani obținute prin exploatarea unui bun productiv, cum ar fi chiriile încasate prin închirierea unui imobil, dividendele produse de acțiunile unei societăți, dobânzile unor sume împrumutate, salariul etc. Dar veniturile pot consta și în bunuri în natură, cum ar fi produsele obținute prin arendarea unei suprafețe de teren.

---

se vedea dezvoltarea aceleiași concepții în *Tratatul de drept civil* al aceluiași autori, citat mai sus, p. 48 și urm.

[1] A se vedea GH. BELEIU, *Drept civil. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Șansa SRL, București, 1998, p. 98.

[2] Este rațiunea pentru care uneori patrimoniul este definit ca expresiunea contabilă a tuturor puterilor economice aparținând unui subiect „de drept”. A se vedea G.N. LUȚESCU, *Teoria generală a drepturilor reale. Teoria patrimoniului. Clasificarea bunurilor. Drepturile reale principale*, București, 1947, p. 21.

[3] A se vedea G. CORNU, *Droit civil. Introduction. Les personnes. Les biens*, 5e éd., Montchrestien, Paris, 1991, p. 286-287.

[4] Art. 548 alin. (4) NCC dispune că fructele civile sunt veniturile rezultate din folosirea unui bun de către o altă persoană în virtutea unui act juridic, precum chiriile, arenzile, dobânzile, venitul rentelor și dividendele.

Pasivul patrimonial cuprinde datoriile, obligațiile evaluabile în bani pe care le are o anumită persoană. Datoria poate consta în *obligația de a da*, adică de a transmite sau a constitui un drept real, în *obligația de a face*, adică de a executa o prestație pozitivă, sau în *obligația de a nu face*, adică de a nu face ceva, ceea ce, în lipsa acestei obligații, ai fi putut să faci^[1].

Secțiunea a 2-a. Caracterele juridice ale patrimoniului

5. Patrimoniul este o universalitate juridică. Am arătat că patrimoniul cuprinde drepturile și obligațiile cu conținut economic ce aparțin unui subiect de drept, privite însă în *totalitatea lor*, fără a ne interesa *identitatea fiecărui drept* sau *identitatea fiecărei obligații*. Aceasta înseamnă că patrimoniul apare ca o *universalitate juridică*, cu două consecințe:

a) drepturile și obligațiile care alcătuiesc patrimoniul sunt legate între ele, *formând un tot unitar*; nu este exclusă nici ipoteza în care patrimoniul să fie format dintr-o grupare de mase de bunuri, *fiecare masă* având un regim juridic distinct;

b) drepturile și obligațiile cu conținut economic ce alcătuiesc patrimoniul sunt *distincte* de universalitate, așa încât schimbările care se produc în legătură cu aceste drepturi și obligații nu pun în discuție *însăși universalitatea*, în ansamblul ei, care există indiferent de mișcările produse în interiorul său.

Patrimoniul este o universalitate juridică, o *universalitate de drept*, care există independent de voința titularului ei. Această trăsătură deosebește net patrimoniul de ceea ce se numește uneori *universalitate de fapt*. Atunci când vorbim de o universalitate de fapt, avem în vedere împrejurarea în care, prin voința titularului – de regulă proprietarul –, mai multe bunuri sunt grupate, iar gruparea, în ansamblul ei, primește o *anumită destinație* sau *este privită ca atare*. Spre exemplu, o persoană decide să vândă biblioteca ce îi aparține sau să o doneze cuiva. Se poate spune că, în această situație, biblioteca formează o *universalitate de fapt*, pentru că nu interesează individualitatea fiecărei cărți dintre cele ce o compun, ci interesează că *toate cărțile formează biblioteca* ce aparține proprietarului ei. În orice caz, ea este un *element component* al patrimoniului aceleiași persoane. La fel se raționează pe exemplul unor colecții de tablouri, colecții numismatice sau alte asemenea.

După cum s-a observat în mod judicios, esențială pentru existența unei universalități de fapt este „voința titularului de a privi mai multe bunuri în ansamblul lor, ca o totalitate, iar nu în mod individual”, abordare aflată în deplină concordanță cu principiul libertății de voință. Așa fiind, o persoană „poate să constituie o universalitate de fapt nu numai din bunuri de același fel, ci chiar bunuri de gen”, fiindcă ceea ce are importanță este numai voința acelei persoane de a constitui ansamblul de bunuri ca atare^[2].

În orice caz, înstrăinarea unor bunuri individual determinate din ansamblul universalității de fapt va conduce la diminuarea ei, deoarece în privința acesteia nu

---

[1] Spre exemplu, obligația de a nu ridica un zid la o înălțime mai mare decât cea permisă de lege.

[2] A se vedea I. LULĂ, *loc. cit.*, p. 16.